

Vodič o javno-privatnom dijalogu: Kako da zajedno razvijamo MSP u BiH



Sadržaj

1. Uvod	2
2. Šta je javno-privatni dijalog i zašto je on važan?	2
3. Oblici javno-privatnog dijaloga	4
4. Principi javno-privatnog dijaloga	5
5. Faktori uspjeha javno-privatnog dijaloga.....	6
6. Zamke koje treba izbjegići u javno-privatnom dijalogu.....	8
7. Kakva su iskustva sa javno-privatnim dijalogom u BiH?	10
8. Javno-privatni dijalog u novim zakonskim rješenjima	19
9. Kompatibilnost oblika javno-privatnog dijaloga sa dimenzijama Indeksa politika MSP.....	21
10. Preporuke za unapređenje javno-privatnog dijaloga	24
10.1. Lokalni nivo	24
10.2. Entitetski nivo i Brčko Distrikt	26
10.3. Državni nivo.....	27
11. Javno-privatni dijalog u funkciji pripreme strateškog okvira za razvoj MSP i preduzetništva.....	28
12. Literatura.....	31

1. Uvod

Vodič o javno-privatnom dijalogu za razvoj malih i srednjih preduzeća u BiH je pripremljen u okviru projekta „Evropski akt o malom biznisu kao okvir strategija i politika za mala i srednja preduzeća u Bosni i Hercegovini – SBA u BiH“ sa željom da pojasni koncept javno-privatnog dijaloga i njegovog značaja, pruži uvid u postojeće prakse javno-privatnog dijaloga u BIH, te ponudi smjernice kako se javno-privatni dijalog u BiH može unaprijediti. Ovo je naročito značajno imajući u vidu da, po nalazima *Indeksa politika malih i srednjih preduzeća za 2019. godinu*, BiH zaostaje u odnosu na ostale zemlje Zapadnog Balkana i Turske u ovoj dimenziji (OECD, SMEPI, str. 159).

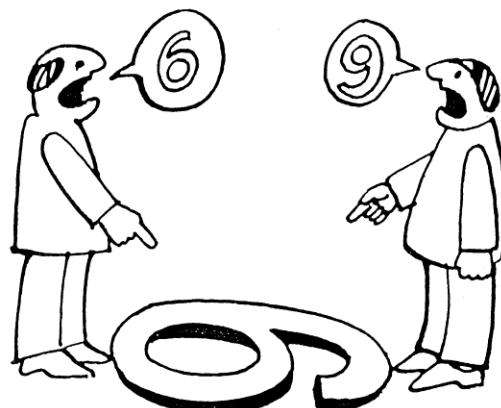
Vodič je namijenjen svim akterima koji su uključeni u procese planiranja, realizacije i praćenja razvoja malih i srednjih preduzeća na svim nivoima u BiH.

2. Šta je javno-privatni dijalog i zašto je on važan?

Javno-privatni dijalog je oblik strukturisanog dijaloga između predstavnika privatnog i javnog sektora koji je usmjeren na unapređenje poslovnog ambijenta, te politika i instrumenata podrške poslovanju i razvoju preduzeća.

Direktori preduzeća i preuzetnici su nerijetko u situaciji da nemaju način da probleme sa kojima se suočavaju u poslovanju ili prijedloge koje imaju, upute predstavnicima nadležnih institucija. Sa druge strane, predstavnici javnog sektora se suočavaju sa teškoćama u dobijanju kvalitetnih informacija i inputa od strane predstavnika privrede, koje bi im pomogle u pripremi planskih dokumenata, politika i instrumenata podrške. Situaciju dodatno otežavaju različite perspektive posmatranja problema, načini na koje bi privatni i javni sektor pristupili njihovom rješavanju, vremenski okvir u kome se to očekuje (i u kojem je to realno izvodivo), kao i nedostatak povjerenja između jednih i drugih.

Slika 1. Različite perspektive kao uzrok nesporazuma



Javno-privatni dijalog ima ulogu „mosta“ koji omogućava da se ovaj jaz lakše prevaziđe. Sa jedne strane, javno-privatni dijalog omogućava predstavnicima privatnog sektora (preduzeća) da predstave svoje interese i ostvare uticaj na planiranje ekonomskih politika, strategija i instrumenata podrške, kao i da prate njihovu primjenu i efekte. Sa druge strane, predstavnicima javnog sektora javno-privatni dijalog pruža priliku da steknu uvid u razmišljanja i izazove sa kojima se suočavaju direktori i preduzetnici, kako bi djelotvornije pripremali i provodili ciljane politike i instrumente podrške. Interakcijama putem javno-privatnog dijaloga, različite perspektive i interesi mogu da se susretnu i omoguće dolaženje do efektivnih i efikasnih rješenja (u vidu propisa, strategija, politika, mjera i sl.).

Javno-privatni dijalog se takođe koristi kao sredstvo horizontalne i vertikalne koordinacije politika koje se odnose na MSP, jer omogućuje intersektorski pristup i usklađivanje između više nivoa planiranja, pogotovo ukoliko se radi o politikama koje pripadaju podijeljenim nadležnostima.

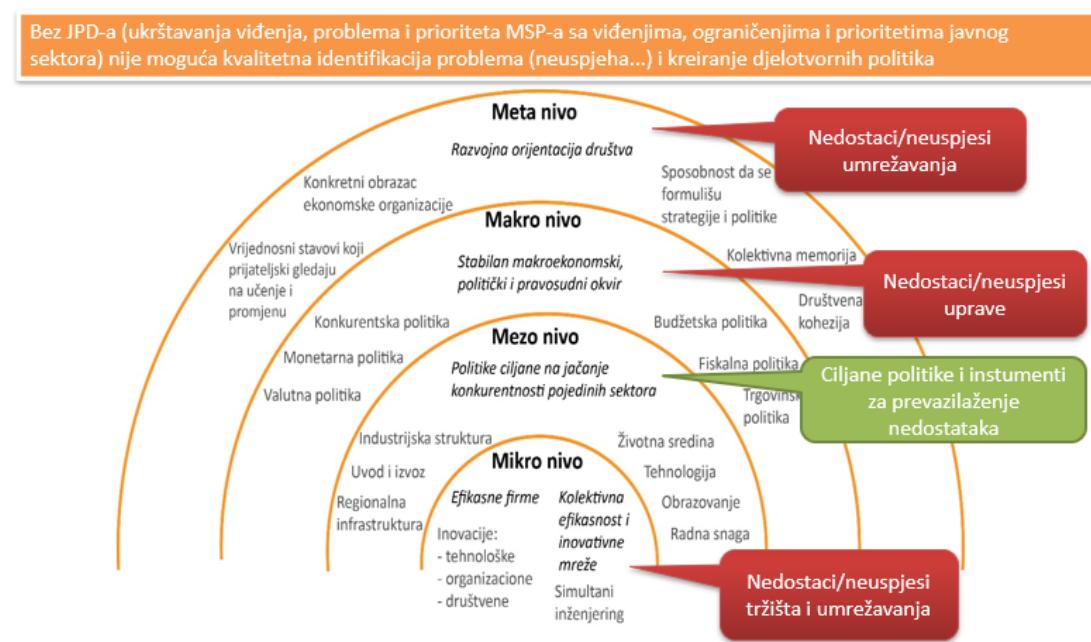
U Standardizovanoj metodologiji za strateško planiranje i upravljanje razvojem MSP (Eda – Agencija za razvoj preduzeća, 2018, str. 8), ističe se princip korišćenja javno-privatnog dijaloga kao otvorenog metoda koordinacije. To podrazumijeva uključivanje MSP i njihovih asocijacija u procese planiranja i praćenja razvoja MSP na svim nivoima u BiH, kad god je to moguće i opravdano, tako da javno-privatni dijalog preraste u kontinuiran oblik saradnje odgovornih ministarstava, institucija podrške, MSP i njihovih asocijacija na planiranju, implementaciji, praćenju i ažuriranju mera i inicijativa usmjerenih na razvoj MSP.

Javno-privatni dijalog je takođe dio *Indeksa politika MSP* (poddimensija 3.3), u okviru koje se ocjenjuje:

- frekvencija i transparentnost javno-privatnog dijaloga u procesu kreiranja politika za MSP,
- u kojoj mjeri i kroz koje mehanizme se predstavnici MSP uključuju u javno-privatni dijalog, te uzimaju li se u obzir povratne informacije koje se dobijaju od njih,
- da li se obavlja redovno praćenje i ocjena javno-privatnog dijaloga kako bi se unaprijedio proces javno-privatnog dijaloga (OECD/ETF/EU/EBRD, 2019, str. 159).

U okviru sistemske konkurentnosti (Meyer-Stamer, 2005), javno-privatni dijalog takođe ima važnu ulogu.

Slika 2. Okvir sistemske konkurentnosti



Kvalitet ciljanih politika, instrumenata podrške i njihova primjena, koji treba da doprinesu prevazilaženju problema koje ne može da riješi tržište svojim mehanizmima, odnosno firme sa svojim mrežama, zavisi od protoka informacija i komunikacije između mikro nivoa (predstavnici MSP i njihova udruženja) i mezo nivoa (institucije podrške). Mišljenja i stavovi privatnog sektora ne samo da mogu uticati na specifične, ciljane politika i instrumente podrške (mezo nivo), nego u određenoj mjeri i na opšte politike i zakonski okvir (makro nivo). Nivo (ne)povjerenja među ključnim akterima za razvoj MSP i teritorijalnu konkurentnost, stepen interakcija i komunikacije između njih, ranija iskustva i obrasci ponašanja, čine neke od „neopipljivih“ faktora na tzv. meta nivou, čije su posljedice vrlo „opipljive“ jer utiču na djelotvornost funkcionisanja ostalih nivoa (makro, mezo i mikro).

3. Oblici javno-privatnog dijaloga

Javno-privatni dijalog se može odvijati na različite načine i imati različite pojavnne oblike. Neki su više, a neki manje strukturisani, stalni ili povremeni, formalni ili neformalni, koji se bave jednom ili velikim brojem tema.

Čvršće strukturisani, formalni i kontinuirani oblici javno-privatnog dijaloga obično imaju formu privrednog savjeta/vijeća, odnosno savjeta/vijeća za MSP. On se uspostavlja odlukom upravljačkih struktura institucija vlasti koja, pored ostalog, sadrži zadatke i aktivnosti savjeta/vijeća, njegove učesnike - članove, način njihovog imenovanja, tehnički sekretarijat i sl. Rješenjem o imenovanju članova savjeta/vijeća se određuju njegovi članovi iz privatnog sektora (predstavnici preduzeća), javnog sektora (predstavnici institucija, javnih ustanova i preduzeća), kao i civilnog društva (nevladine organizacije koje podržavaju privredni razvoj, odnosno razvoj MSP-a). Poslovnikom o radu savjeta/vijeća se uređuje način njegovog

rada, a posebno sazivanje sjednica, način rada - aktivnosti savjeta/vijeća, način donošenja odluka i akata, vođenje zapisnika, uloga koordinatora rada (tehničkog sekretarijata) savjeta/vijeća i dr.

Ad hoc, odnosno povremene forme javno-privatnog dijaloga imaju oblik moderiranih tematskih foruma, konferencija, okruglih stolova, radionica i sl. koje se povremeno organizuju kako bi se privukla pažnja i inicijale diskusije putem kojih se dobijaju informacije od relevantnih aktera, čime se utiče na rješavanje identifikovanih problema i izazova. Poželjno je obezbijediti medijsko izvještavanje o ovim događajima koje doprinosi jačanju aktuelnosti odabrane teme, uz stvaranje svojevrsnog „efekta pritiska“ da se diskutovani problemi riješe, inicijative i prijedlozi prihvate i sl. Tako se takođe jača uvjerenje uključenih aktera da javno-privatni dijalog dovodi do željenih rezultata. Uz predstavnike medija, i sami organizatori mogu da snimaju ove događaje i prenose ih, u realnom vremenu ili naknadno, putem vlastitih kanala komunikacije (veb stranice, društvene mreže¹ i sl.).

Specifičnu formu javno-privatnog dijaloga čine specifični *online* portali i veb-stranice² koje omogućuju postavljanje i prezentovanje različitih planskih dokumenata, inicijativa, prijedloga rješenja i dr. kao i prikupljanje povratnih informacija (komentari, sugestije, ankete, glasanja i sl.) od strane njihovih posjetilaca.

Potrebno je voditi računa da odabrani oblici javno-privatnog dijaloga budu konzistentni sa odabranim ciljevima, kao i da budu međusobno komplementarni (prednosti jednog oblika javno-privatnog dijaloga kompenzuju nedostatke drugog), kako bi se postigli željeni rezultati.

4. Principi javno-privatnog dijaloga

U procesu planiranja, organizovanja i implementacije javno-privatnog dijaloga važno je poštovanje sljedećih principa:

- **transparentnost** – otvorenost procesa javno-privatnog dijaloga uz javnu dostupnost informacija o temama koje su predmet dijaloga, najvažnijim akterima koji učestvuju u javno-privatnom dijalu, interesima koje oni zastupaju, kao i zaključcima. Jedan od kriterijuma za ocjenjivanje poddimenzije 3.3. „javno-privatne konsultacije“ u „Indeksu politika MPS“ je upravo frekvencija i transparentnost javno-privatnih konsultacija;
- **efektivnost i efikasnost** – potreba da predmet javno-privatnog dijaloga budu prioritetne teme i problemi koji se mogu rješavati na odgovarajućem nivou, pri čemu se teži funkcionalnim rješenjima, koja zadovoljavaju interes državnog;
- **participacija** – ravnopravno učešće i tretman predstavnika javnog i privatnog sektora u javno-privatnom dijalu. Važno je omogućiti da ugao gledanja predstavnika privatnog sektora, dobije u najmanju ruku ravnopravan status u odnosu na uglove gledanja predstavnika institucija, eksperata i drugih zainteresovanih aktera;

¹ Moguće je prenošenje događaja putem društvenih mreža kao što su Facebook live (<https://www.facebook.com/facebookmedia/solutions/facebook-live>) ili eventualno YouTube (<https://support.google.com/youtube/answer/9227509?hl=en>).

² Neki od takvih portala u BiH su npr. <https://ekonsultacije.gov.ba> i <https://www.javnarasprava.ba/rs/JavnaRasprava>

- **usmjerenost na sistemsku konkurentnost** – podrazumijeva sistematicne i usklađene napore svih aktera da se stalno stvaraju prilike za razvoj MSP, uz istovremeni razvoj institucija i instrumenata podrške razvoju MSP, čime se unapređuje konkurentnost svake lokalne samouprave, entiteta (u Federaciji BiH i kantona), kao i BiH u cijelini. Ovo takođe obuhvata i usklađivanje sa principima *Akta o malom biznisu (Small Business Act - SBA)* i elementima *Indeksa politika za MSP*, kojim se operacionalizuje ispunjavanje principa SBA u zemljama zapadnog Balkana;
- **princip održivosti** – potreba da se kod planiranja i upravljanja razvojem posebno vodi računa o održivosti prirodnih sistema i životne sredine, uz podsticanje MSP da ekološke izazove pretvore u poslovne mogućnosti;
- **princip ravnopravnosti polova i nediskriminacije** – važno voditi računa o tome da se, u mjeri u kojoj je to moguće i opravdano, u javno-privatnom dijalogu obezbijedi ravnomjerna zastupljenost polova i jednake mogućnosti za sve zainteresovane učesnike.

5. Faktori uspjeha javno-privatnog dijaloga

Iskustva su pokazala da je za djelotvoran javno-privatni dijalog potrebno prisustvo određenih „faktora uspjeha“. Neki od najvažnijih su predstavljeni u narednim redovima.

1) Veza između nadležnosti i resursa

Važno je da predmet javno-privatnog dijaloga bude usklađen sa nadležnostima pojedinih institucija koje učestvuju u javno-privatnom dijalu u vezi sa konkretnom temom (na lokalnom, kantonalm, entitetskom i državnom nivou) i u skladu sa njihovim kapacitetima i resursima. Pri tome, potrebna je međusobna koordinacija.

Većina dimenzija koja se posmatra i ocjenjuje u Indeksu politika MSP je u nadležnosti entiteta (u Federaciji BiH i kantona). Takve su npr. preduzetničko učenje i žensko preduzetništvo (dimenzija 1), bankrotstvo i druga šansa (dimenzija 2), institucionalni i regulatorni okvir za donošenje politika MSP (dimenzija 3), poslovno okruženje za MSP (dimenzija 4), usluge podrške za MSP (dimenzija 5a), pristup finansijama za MSP (dimenzija 6), preduzetničke vještine (dimenzija 8a), politika inovacija za MSP (dimenzija 8b), MSP u zelenoj ekonomiji (dimenzija 9). Sa druge strane, neke oblasti su u nadležnosti BiH: javne nabavke (dimenzija 5b), standardi i tehnička regulativa (dimenzija 7) i internacionalizacija MSP (dimenzija 10). U nekim od ovih dimenzija radi se o podijeljenim nadležnostima, kako između državnog i entitetskog nivoa, tako i između entiteta i kantona (u Federaciji BiH) i entiteta i lokalnog nivoa (u Republici Srpskoj). Lokalni nivo vlasti može takođe pružiti veliki doprinos unapređenju javno-privatnog dijaloga manje zbog nadležnosti (mada ih ima, npr. za preduzetništvo, upravljanje zemljишtem i dr.), a više zbog mogućnosti ostvarivanja neposrednih kontakata sa privatnim sektorom. Kod planiranja i izvođenja pojedinih oblika javno-privatnog dijaloga treba voditi računa o kapacitetima i resursima organizatora – tehničkog sekretarijata.

2) Moderacija događaja i fasilitacija procesa

Pri uvođenju i korišćenju javno-privatnog dijaloga u upravljanje razvojem MSP veoma je važno osigurati odgovarajuću moderaciju, kako bi se omogućilo susretanje i dijalog različitih mišljenja i viđenja, posebno

u pogledu stvari koje su kompleksne prirode i gdje prethodne analize i ekspertize nisu od bitne pomoći, kao i dolazak do konkretnih, usaglašenih zaključaka na kraju/radionice. Nosioci planiranja će sve više preuzimati i ulogu moderatora procesa pripreme, implementacije i praćenja strategija i ciljanih politika razvoja MSP, jačajući interakcije između aktera, naročito između MSP-a i institucija podrške. Na samim sastancima/radionicama, važno je poštovati moderacijska pravila sa kojima je potrebno upoznati učesnike na početku sastanka/radionice (npr. izlaganje jednog učesnika može trajati do 5 minuta, svaki učesnik se može javljati više puta za riječ i dr.). Dobijene informacije, kao i izjave učesnika tokom sastanaka/radionica se ne smiju zloupotrebljavati. Kao podrška u vizuelizaciji, poželjno je koristiti *pinboard* tablu sa karticama, *flip chart* ili neka druga sredstva koja omogućavaju zapisivanje i predstavljanje ključnih elemenata diskusije tokom samog događaja.

S obzirom na to da je javno-privatni dijalog proces, potrebno je da on ima fasilitatora, koji vodi računa o procesu. Fasilitator razmišљa o ciljevima događaja, izboru najprikladnijih metoda, planiranju narednih događaja u skladu sa ciljevima, ali i u skladu sa zaključcima prethodnih događaja. Kako nije moguće unaprijed precizno odrediti sve korake, događaje, učesnike i druge bitne faktore, fasilitacijom se proces javno-privavnog dijaloga „u hodu“ dodatno unapređuje i prilagođava kontekstu. Ako dijalog nije dobro fasilitiran i moderiran, nekada se može učiniti da je besmislen.

3) Sastav učesnika javno-privatnog dijaloga

Važno je obezbijediti da u javno-privatnom dijaluču učestvuje približno 50% predstavnika privatnog sektora (direktori preduzeća i preduzetnici, uključujući njihova udruženja, komore i sl.), dok drugu polovinu treba da čine predstavnici javnog sektora (relevantna ministarstva/odjeljenja, specijalizovane agencije/organizacije, instituti, zavodi, fondovi, fakulteti i stručne škole i sl.). Kod privatnog sektora, važno je osigurati odgovarajuću zastupljenost ključnih industrijskih sektora (npr. metaloprerada, drvoprerada, prehrambena industrija), kao i drugih djelatnosti (npr. građevinarstvo) i usluga (npr. IKT, turizam). Takođe, važno je voditi računa o adekvatnoj zastupljenosti preduzetnika, malih, srednjih i velikih preduzeća (dešava se da se kod formi javno-privatnog dijaloga, posebno na višim nivoima vlasti, biraju prvenstveno predstavnici relativno većih preduzeća, dok se manja preduzeća i preduzetnici zanemaruju). Pri tome, subjekti koji učestvuju u javno-privatnom dijaluču treba da budu relevantni za datu temu, iz ugla svojih karakteristika (npr. problem i interesi velikih preduzeća se razlikuju od onih koje imaju mala preduzeća, a tako je i sa preduzećima koja posluju u različitim sektorima).

Takođe, u javno-privatnem dijaluču bi trebalo birati i uključivati one pojedince koji su skloni saradnji, konstruktivnoj komunikaciji, koji su otvoreni za drugaćiju mišljenja i koji imaju odgovarajući ugled i povjerenje.

4) Prilagođavanje forme javno-privatnog dijaloga ciljevima i kontekstu

U odnosu na postavljeni cilj, potrebno je izabrati kombinaciju odgovarajućih oblika javno-privatnog dijaloga (stalni i/ili *ad hoc*, direktni i/ili *online* oblici javno-privatnog dijaloga), imajući u vidu prednosti i nedostatke svakog od njih. Naročito je važno voditi računa o trenutnoj situaciji, akterima javno-privatnog dijaloga, njihovim interesima i motivima, uticaju, raspoloživom vremenu, kapacitetima i drugim faktorima koji određuju kontekst u kome se javno-privatni dijaluč odvija. Ne treba zaboraviti da su *ad hoc* događaji jedna u nizu obaveza, te da nije dovoljno poslati poziv imajlom, već je potencijalne učesnike potrebno pozvati i telefonom, a po potrebi i podsjetiti ih dan ranije.

5) Tehnički sekretarijat

Kvalitetan tehnički sekretarijat (npr. Savjeta za razvoj MSP RS, Vijeća za razvoj male privrede FBiH, Vijeća za razvojno planiranje i upravljanje razvojem kantona, privrednog savjeta/vijeća na lokalnom nivou) učestvuje u definisanju tema javno-privatnog dijaloga, organizuje sastanke (priprema potrebne materijale, blagovremeno poziva učesnike, obezbjeđuje prostorije sa odgovarajućim uslovima za rad i sl.), osigurava kvalitetnu moderaciju tokom sastanaka, priprema i dostavlja zapisnike, inicira implementaciju zaključaka i njihovo praćenje. Takođe, tehnički sekretarijat ima važnu ulogu u održavanju kontinuiteta komunikacije i razvijanju dobrih odnosa sa ključnim akterima javno-privatnog dijaloga.

6. Zamke koje treba izbjegići u javno-privatnom dijalogu

Iskustva su pokazala da jednom uspostavljen javno-privatni dijalog tokom vremena može doći u krizu i svesti se samo na ispraznu formu, zbog djelovanja jednog ili više sljedećih faktora:

1) Dominacija javnog sektora

Može se javiti kao posljedica neadekvatne strukture učesnika javno-privatnog dijaloga (premalo predstavnika privatnog sektora), ali i kao rezultat loše moderacije (u diskusiji dominiraju izlaganja i stavovi predstavnika javnog sektora, dok se glas predstavnika MSP „ne čuje“). Takođe, nerijetko se dešava da javno-privatni dijalog (npr. na lokalnom nivou) otpočne sa ravnopravnim učešćem oba sektora, a da se poslije nekog vremena, zbog pogrešnog pristupa, birokratizacije, loše moderacije, kao i nedovoljne komunikacije sa privatnim sektorom u fazi pripreme sastanaka, učešće privatnog sektora svede na jednog ili dva predstavnika.

2) Biranje podobnih predstavnika

Ukoliko se javno-privatni dijalog posmatra kao forma koju treba povremeno realizovati na najlakši način, bez stvarne želje za promjenama, a ne kao dobra prilika i platforma za dobijanje kvalitetnih informacija od učesnika sa različitim (nekada i sa dijametralno suprotnim) potrebama, očekivanjima i perspektivama, postoji opasnost od upadanja u zamku izbora učesnika javno-privatnog dijaloga koji su međusobno isuviše slični po političkom ili nekom drugom opredjeljenju ili pripadnosti. Na taj način se ne mogu dobiti pouzdane informacije o stvarnim potrebama i problemima, uprkos formalno organizovanom javno-privatnom dijalogu u kome sve izgleda (isuviše) dobro. Ovo liči na guranje stvari pod tepih, kako bi se postigao efekat da je naizgled sve kako treba, dok u suštini postoje problemi koji se zanemaruju i na koje će se neko prije ili kasnije spotaći.

3) Rigidnost u pristupu javno-privatnom dijalogu

Korišćenje samo jedne forme javno-privatnog dijaloga ili izbor pogrešne forme javno-privatnog dijaloga u odnosu na definisani cilj i kontekst, ne može donijeti željene rezultate. S obzirom na to da svaka forma javno-privatnog dijaloga ima svoje prednosti i nedostatke, potrebno ih je kombinovati tako da nedostatak jedne forme, bude kompenzovan prednošću druge forme javno-privatnog dijaloga.

4) Miješanje nadležnosti

Ukoliko sadržaj, odnosno tema javno-privatnog dijaloga nije u nadležnosti nivoa na kojem se vodi, odnosno institucije koja ga organizuje i provodi, ne samo da je realizacija narednih aktivnosti u toj oblasti ograničena ili nemoguća (zbog nedostatka nadležnosti), već to može doprinijeti povećanju frustracija i razočarenja, gubljenju povjerenja i motivacije, što otežava nastavak saradnje.

5) Nezainteresovanost firmi da učestvuju

Direktori preduzeća i preduzetnici su po svojoj prirodi pragmatični i stoga će njihovo učešće u javno-privatnom dijalogu zavisiti od procjene mogućnosti da oni tim putem ostvare neki svoj interes. U tom smislu, važno im je prenijeti poruku kakve koristi mogu da imaju od učešća u javno-privatnom dijalogu, pazeci da se pri tome ne kreiraju nerealna i prevelika očekivanja koja se teško mogu ispuniti. Važno je obezbijediti da kroz javno-privatni dijalog oni mogu da prenesu svoje probleme, pokrenu inicijativu, upute prijedlog, da se to nađe u zapisniku poslije održanog događaja (npr. sastanka, radionice i sl.) i da se obezbijedi povratna informacija po tom pitanju (da se vidi napredak u rješavanju tog problema ili, ako to nije moguće, da se to obrazloži na zadovoljavajući način). Pri tome, javno-privatni dijalog treba da dovede do širenja perspektive predstavnika preduzeća i preduzetnika, tako da olakša prelaz sa njihovog fokusa - rješavanje "njihovog problema", na sistemski pristup i rješavanje problema koji se tiče specifične grupe, sektora ili svih preduzeća koja posluju na toj lokaciji. Ukoliko se javno-privatni dijalog svede na rješavanje pojedinačnih problema firmi, on gubi svoj smisao i svrhu. U tom smislu, ako očekivanja preduzeća i preduzetnika u javno-privatnom dijalogu budu ispunjena, odnosno ako se obezbijedi njihovo zadovoljstvo, može se očekivati njihovo učešće i podrška procesu javno-privatnog dijaloga.

Važno je voditi računa i o naizgled nebitnim stvarima, kao što je izbor vremena za održavanje sastanaka i drugih događaja u kojima se očekuje učešće direktora preduzeća i preduzetnika. I po ovom pitanju, važno je uvažavati potrebe direktora preduzeća i preduzetnika i prilagođavati se njima, vodeći računa da se sastanci organizuju onim danima u sedmici koji su manje opterećeni obavezama (npr. petak ili četvrtak) i u ono vrijeme kada to najviše odgovara direktorima (npr. sa početkom u 14 časova, kad je većina dnevnih poslova već urađena). U svakom slučaju, izbor vremena i mesta ne bi trebalo da bude takvi da predstavljaju prepreku za dolazak.

6) Važnost povratnih informacija

Za učesnike u javno-privatnom dijalogu je važno obezbijediti povratne informacije o diskutovanim problemima kojom se obezbjeđuju informacije o započetim, realizovanim, pa čak i o neuspješnim pokušajima realizacije aktivnosti. Povratna informacija pokazuje učesnicima da je dijalog pokrenuo određene aktivnosti, čime dijalog dobija na značaju, a efekti dijaloga postaju vidljiviji. Povratne informacije se mogu prezentovati na početku svakog sastanka i/ili se mogu predstaviti u vidu zapisnika ili sažetog pisanih izvještaja koji će se dostaviti učesnicima dijaloga. Ovo je važno za očuvanje povjerenja i održivosti dijaloga.

7. Kakva su iskustva sa javno-privatnim dijalogom u BiH?

Nalazi *Indeksa politika MSP: Zapadni Balkan i Turska 2019* pokazuje da BiH zaostaje u pogledu javno-privatnog dijaloga za ostalim zemljama Zapadnog Balkana (i Turske). U okviru poddimenziije 3.3. (javno-privatni dijalog), ocjenjuju se: frekvencija i transparentnost javno-privatnog dijaloga u procesu kreiranja politika za MSP, stepen uključenosti privatnog sektora u javno-privatni dijalog, te monitoring i evaluacija javno-privatnog dijaloga. BiH ima najniže ocjene u svakoj od ovih oblasti (OECD/ETF/EU/EBRD, 2019, str. 159).

Tabela 1. Ocjene zemalja Zapadnog Balkana i Turske koji se odnose na javno-privatni dijalog

	Albanija	BiH	Kosovo ³	S. Makedonija	Crna Gora	Srbija	Turska	Prosjek
Frekvencija i transparentnost JPD	3,44	2,84	4,38	4,42	4,29	4,36	3,27	3,86
Uključenost privatnog sektora u JPD	4,50	3,09	4,40	4,50	4,68	4,33	4,33	4,26
Monitoring i evaluacija	2,33	1,67	3,67	1,67	2,33	3,67	3,77	2,73
Ponderisani prosjek	3,64	2,71	4,25	3,90	4,05	4,21	3,79	3,79

Izvor: OECD/ETF/EU/EBRD, 2019, str. 159.

Sva tri nivoa vlasti u BiH imaju uspostavljen pravni i regulatorni okvir koji se odnosi na javno-privatni dijalog. Javno-privatni dijalog se ocjenjuje kao relativno loš i nedosljedan (sa određenim znakovima poboljšanja u Republici Srpskoj), o čemu govori i to da je većina zakona u BiH usvojena po hitnom postupku, bez konsultacija sa zainteresovanim stranama (u 2016. godini 58% zakona je doneseno na ovaj način). U cilju unapređenja transparentnosti i poboljšanja javno-privatnog dijaloga, 2016. godine je na državnom nivou uveden portal eKonsultacije⁴, pri čemu je broj institucija koje koriste ovaj portal povećan sa 25 u 2016. na 39 u 2018. Mala i srednja preduzeća su samo djelomično uključena u javno-privatni dijalog na svim nivoima vlasti. Sa izuzetkom Republike Srpske, učešće je, u većini slučajeva, moguće samo putem poziva. Privatni sektor je uglavnom zastupljen kroz rad njihovih udruženja. Monitoring javno-privatnog dijaloga se obavlja redovno na nivou BiH i Republike Srpske. Na državnom nivou, Ministarstvo pravde BiH je zaduženo za nadgledanje javno-privatnog dijaloga i izdaje svake druge godine o izveštaj o konsultacijama tokom pripreme zakona. U izvještaju za 2017. godinu se navodi da kvalitet *online* javno-privatnog dijaloga na državnom nivou mora biti poboljšan, jer relevantne institucije nisu dosljedno koristile portal eKonsultacije, a ni javnost nije dostavljala dovoljno komentara o dostupnim nacrtima zakona. Tako npr. u 2017. godini, 13 od 23 nacrta prijedloga zakona koji su bili dostupni *online*, nisu dobili nikakve povratne informacije, tako da javnost ili nije svjesna ovog portala, ili nije zainteresovana da daje komentare i mišljenja (OECD/ETF/EU/EBRD, 2019, str. 551).

Na nivou Bosne i Hercegovine javno-privatni dijalog za podršku promociji i razvoju preduzetništva i MSP-a formalno je uspostavljen 2011. godine, odlukom Savjeta ministara BiH o osnivanju Foruma za razvoj i promociju preduzetništva u Bosni i Hercegovini. Forum je uspostavljen kao stručno tijelo za promociju i

³ Ovo navođenje Kosova ne dovodi u pitanje poziciju o njegovom statusu i u skladu je sa Rezolucijom 1244/99 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija i Savjetodavnim mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

⁴ Portal je dostupan na: <https://ekonsultacije.gov.ba>

koordinaciju razvoja MSP i preduzetništva, koje istovremeno ima i ulogu savjetodavnog tijela Savjeta ministara BiH⁵. Forum je imao 14 članova, i to: 1 predstavnika Savjeta ministara BiH; po 2 predstavnika Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH; po 1 predstavnika privrednih komora Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH i 1 predstavnika Spoljnotrgovinske komore BiH; 3 predstavnika rektorskih konferencija, od toga 2 iz Federacije BiH i 1 iz Republike Srpske. Članovi su imenovani na period od 4 godine. Nema evidencije o tome da je nakon isteka mandata članova imenovanih u prvom sazivu Forum-a došlo do novog imenovanja članova. Nadležnost Forum-a odnosila se na davanje mišljenja, preporuka i savjeta Savjetu ministara, pri donošenju odluka, mjera, programa i drugih akata značajnih za oblast promocije i razvoja preduzetništva, iz nadležnosti Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH, s tim da preporuke Forum-a imaju savjetodavnu snagu za sva tijela izvršne vlasti na nivou Bosne i Hercegovine, entiteta, kantona i lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini.

Održane su tri sjednice Forum-a, prva krajem septembra 2011, druga polovinom novembra 2011, a treća polovinom decembra iste godine. Na trećoj sjednici je usvojen Poslovnik o radu Forum-a. Nema evidencije da je došlo do nastavka rada Forum-a nakon završetka projekta uz čiju podršku je uspostavljen, krajem 2011. godine.

Postoji niz dobrih primjera javno-privatnog dijaloga na lokalnom nivou⁶, kao i dobre prakse razvijene prvenstveno kroz projekte⁷. Neki od njih su u kratkim crtama opisani u nastavku.

⁵ Uspostavljanje i rad Forum-a odvijali su se uz podršku projekta „Podrška EU politikama razvoja malih i srednjih poduzeća i razvoja kapaciteta institucija u BiH“, finansiranog od strane EU.

⁶ Za prikaz u okviru ovog materijala odabrani su primjeri javno-privatnog dijaloga u opština Prnjavor, Bosanska Krupa, Jablanica, kao i Tuzlanskog kantona, a kasnije u tekstu i primjeri Banjaluke i Zenice.

⁷ Ovdje su prikazane dvije takve prakse: Odbor za jačanje konkurentnosti sektora metalske industrije u BEAR području i sektorski odbor metalske i drvoprerađivačke industrije u širem području Banjaluke.

Privredni savjet opštine Prnjavor

Privredni savjet opštine Prnjavor konstituisan je 28. septembra 2017. godine. Sačinjavaju ga predstavnici privatnog sektora, odnosno najznačajnijih sektora privrede, kao i predstavnici javnog sektora sa tehničkim sekretarijatom koji prati njihov rad. Privredni savjet je stalno tijelo imenovano od strane načelnika opštine koje ima savjetodavnu funkciju radi jačanja javno-privatnog dijaloga. Ovo tijelo daje prijedloge i inicijative za poboljšanje konkurentnosti lokalne privrede, prati sva pitanja u vezi sa privredom, te na osnovu toga donosi odluke, preporuke i pokreće inicijative koje će unaprijediti privredni razvoj i poboljšati domaća i strana ulaganja. U skladu sa preporukama Privrednog savjeta načelnik donosi zaključak kojim se inicijative i preporuke prosljeđuju nadležnim institucijama/organizacijama/organima za rješavanje sa tačno definisanim rokom i nosiocima realizacije (Opština Prnjavor, 2019).

Slika 3. Sastanak privrednog savjeta u Prnjavoru



Suština, a ne forma - Ručak sa načelnikom Bosanske Krupe

Prvi sastanci Privrednog vijeća opštine Bosanska Krupa su vođeni formalno, na sličan način kao sjednice opštinskog vijeća. Raspored sjedenja u sali za sastanke je bio takav da su predstavnici opštine stavljeni u ulogu prezentatora, a predstavnici Privrednog vijeća u ulogu slušalaca, pri čemu je mogućnost aktivnog uključivanja predstavnika Privrednog vijeća u diskusiju bila otežana. To je dovodilo do postepenog smanjivanja interesovanja za učešće na sastancima.

U cilju povećanja interesovanja i uspostavljanja povjerenja (posebno privatnog sektora) u vezi sa njihovom ulogom i uticajem na donošenje važnih odluka, organizovani su sastanci u formi „ručka sa načelnikom“ u neformalnoj atmosferi restorana na obali Une. Sastanku je prisustvovala većina članova Privrednog vijeća koji su aktivno učestvovali u diskusiji u vezi sa definisanjem i realizacijom mjera i prioriteta za unapređenje poslovнog okruženja. Tehnički sekretarijat je tokom sastanka prikupio važne informacije, mišljenja i prijedloge predstavnika Privrednog vijeća o prioritetima za unapređenje poslovнog okruženja. Poslije sastanka je nastavljeno druženje članova Privrednog vijeća, uz ručak sa načelnikom⁸.

⁸ Pripremljeno na osnovu materijala sa ekonomskog foruma „Dobar dijalog daleko se čuje“ (Hotel „Kardial“ Teslić, 28. 10. 2015, organizatori: Eda – projekat CREDO Krajina i GIZ – projekat ProLocal).

Slike 4 i 5. Neformalna atmosfera privrednog vijeća u Bosanskoj Krupi



Jablanica - Dijalog i istraživanja kao osnova za donošenje odluka

Vijeće za konkurentnost općine Jablanica je uspostavljeno 2014. godine radi predlaganja inicijativa i mjera za povećanje konkurentnosti lokalne privrede i MSP. Sastoji se od 14 članova, od koji su 7 predstavnici lokalnih preduzeća, dok su ostali predstavnici javnog sektora. U cilju jačanja povjerenja i stimulisanja na aktivno učešće predstavnika privatnog sektora, za predsjednika Vijeća za konkurentnost općine Jablanica je izabran direktor preduzeća Voćepromet d.o.o. iz Jablanice (Općina Jablanica, 2019a).

Najvažnije aktivnosti Vijeće za konkurentnost su: redovno međusobno informisanje javnog i privatnog sektora; razmatranje značajnih razvojnih pitanja, pitanja unapređenja poslovnog okruženja i konkurentnosti; predlaganje mjera za razvoj zajednice i unapređenje konkurentnosti privrede i poslovne klime; diskutovanje mjera i inicijativa privrednog sektora koje se tiču viših nivoa vlasti; razmatranje inicijativa za partnerske projekte i njihova implementacija.

Općina Jablanica je donijela politiku vođenja javno-privatnog dijaloga kojom je definisana vizija, misija, strateški pravci razvoja javno-privatnog dijaloga, uloga pojedinih učesnika u javno-privatnom dijalogu, te najvažnije aktivnosti Službe za lokalni ekonomski razvoj u ovoj oblasti.

Od uspostavljanja Vijeća za konkurentnost općine Jablanica (mart 2014.) pa do kraja 2019. godine je održano 27 sjednica. U tom periodu, svaki budžet općine Jablanica je bio predmet rasprave Vijeća za konkurentnost. Vijeće je učestvovalo u procesu revizije Strategije razvoja općine Jablanica za period 2019-2024. Operativni plan implementacije strategije sa kapitalnim projektima, kao i prostorno planska dokumentacija, regulacioni planovi, a posebno regulacioni planovi poslovnih zona su takođe predmet rasprave sa privrednicima na kojima se nastoje uvažiti svi njihovi stavovi i prijedlozi u cilju stvaranja što povoljnijih uslova za poslovanje. Na sjednicama Vijeća za konkurentnost općine Jablanica su analizirani Lokalni akcioni plan zapošljavanja, odluke o poslovnom radnom vremenu trgovina, ugostiteljskih i obrtničkih radnji, te komunalne takse. Od Vijeća je traženo mišljenje u vezi sa kreditnim zaduženjem za kupovinu nekretnina preduzeća u stečaju koje se bavi eksplotacijom granita (Granit d.d.), pa je na osnovu toga donijeta odluka da se kupi 30.000 m² zemljišta sa pripadajućim halama koji su pretvoreni u poslovnu zonu, na zadovoljstvo privrednika.

Pored javno-privatnog dijaloga u formi sjednica Vijeća za konkurentnost, u cilju dobijanja što pouzdanijih informacija od većeg broja preduzeća, povremeno se provodi anketiranje privrednih

subjekata o stanju i potrebama privrede, a dobijeni nalazi predstavljaju važnu osnovu i korisne smjernice za donošenje odluka u narednom planskom periodu. Konkretno, na osnovu nalaza ankete, pokrenuta je inicijativa za subvencionisanje privrednih subjekata na području općine Jablanica, pripremljen je nacrt Programa za subvencionisanje koji je dostavljen općinskom vijeću na usvajanje. Provedena je javna rasprava u trajanju od 30 dana, u okviru koje su svi zainteresovani mogli dostaviti primjedbe i sugestije pismenim putem ili usmeno na centralnoj javnoj raspravi koja je održana u sali za sjednice općinskog vijeća. Sve dobijene sugestije i primjedbe se razmatraju i uzimaju u obzir pri donošenju odluke o poticaju (Općina Jablanica, 2019b).

Može se zaključiti da se privrednici smatraju partnerima u razvoju opštine koji se podstiču da daju ideje koje se uvažavaju i ugrađuju u planske dokumente na obostrano zadovoljstvo.

Slike 6 i 7. Razmatranje informacija i izjašnjavanje o važnim razvojnim pitanjima



Podrška unapređenju preduzeća metalske industrije iz BEAR⁹ opština: Teslić, Tešanj i Žepče

Putem radionica, strukturiranih intervjuja, upotrebe kvantitativnih podataka i analitičkih instrumenata (Porterov dijamant konkurentnosti, SWOT analiza i dr.), lokalne razvojne agencije TRA iz Tešnja i RAŽ iz Žepča su uradile analize sektora metaloprerađe u 2014. godini. Tokom 2015. godine, nalazi provedenih analiza su provjereni i usaglašeni sa institucijama koje bi trebalo da budu podrška razvoju različitih aspekata konkurentnosti metalkog sektora u ovim opštinama. Kroz dvije sesije Odbora za jačanje konkurentnosti sektora metalske industrije u BEAR području opisane su razvojne mјere, a neke od njih (npr. povezivanje kompanija iz BEAR područja sa njemačkim firmama, podrška jačanju marketinških sposobnosti i dr.) se provode u saradnji sa GIZ ProLocal programom i Njemačkom privrednom komorom u BiH. Urađena je i diseminacija ove dobre prakse na području opštine Teslić, koju je provodio Odsjek za razvoj i investicije u saradnji sa agencijom REZ. Rezultat javno-privatnog dijaloga je Program unapređenja sektora metaloprerađe u BEAR području, koja je osnova za reformske procese i provođenje razvojnih mјera. Kao rezultat njihove primjene, 16 preduzeća iz BEAR područja je

⁹ BEAR je akronim engleskih riječi *Business Excellence Area* – područje poslovne izvrsnosti. Pripremljeno na osnovu materijala sa ekonomskog foruma „Dobar dijalog daleko se čuje“ (Hotel „Kardial“ Teslić, 28. 10. 2015, organizatori: Eda – projekat CREDO Krajina i GIZ – projekat ProLocal).

unaprijedilo svoje pozicije u povezivanju sa njemačkom privredom, uz nastavljanje saradnje sa odgovornim institucijama na provođenju prioritetnih mjera iz Programa.

Slika 8. BEAR logo



Sektorski odbori metalske i drvoprerađivačke industrije

Sektorski odbori metalske i drvoprerađivačke industrije su osnovani u okviru projekta CREDO Krajina¹⁰, sa ciljem ostvarenja njihovog doprinosa poboljšanju performansi ova dva sektora kroz definisanje prijedloga i preporuka za unapređenja, kao i komuniciranje tih prijedloga i preporuka donosiocima odluka.

Odbori imaju oko 20 članova i sastoje se od direktora/vlasnika uspješnih i reprezentativnih kompanija koje su posvećene razvoju sektora, predstavnika resornih ministarstava nadležnih za razvoj politika (Ministarstva privrede i preduzetništva RS, Ministarstva za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo RS), Privredne komore Republike Srpske, Mašinskog i Šumarskog fakulteta Univerziteta u Banjaluci. U zavisnosti od teme sastanka, ovom sastavu se povremeno priključuju i predstavnici drugih relevantnih institucija (Institut za standardizaciju BiH, Republički pedagoški zavod RS i dr.).

Svaki odbor je imenovao predsjednika. To su direktori vodećih kompanija koje drugi članovi odbora percipiraju kao „šampione“ i koji imaju ugled i kredibilitet u sektoru. Odbori imaju koordinatora koji vode računa ne samo o logistici (organizaciji sastanaka, pripremi materijala, pozivanju, obezbjeđivanju uslova za rad odbora i sl.), već i o metodologiji rada odbora, korištenim alatima, moderaciji, komunikaciji između sastanaka i dr. Po potrebi, rad sektorskih odbora podržavaju i sektorski eksperti.

Uvažavajući potrebe direktora i prilagođavajući se njima, sastanci se organizuju onim danima u sedmici koji su manje opterećeni obavezama (npr. petak) i u ono vrijeme kada to najviše odgovara direktorima (npr. sa početkom u 14 časova). Mnogi sastanci sektorskih odbora metalske i drvoprerađivačke industrije su organizovani u preduzećima nekog od članova odbora koji je tada imao ulogu domaćina. To je podrazumijevalo predstavljanje preduzeća sa obilaskom proizvodnih pogona, a potom i održavanje sastanka u skladu sa najavljenim dnevnim redom. Tako su se ostali učesnici sektorskog odbora mogli bolje upoznati sa poslovanjem tog preduzeća što je uticalo na jačanje međusobnog povjerenja, a ponekad je dolazilo i do spontanog dogovora o saradnji.

¹⁰ Više o projektu CREDO Krajina je dostupno na: <https://credo.edabl.org/index.html>

Na sastancima sektorskih odbora se diskutuje o izazovima, problemima, ograničenjima, „uskim grlima“ i preprekama za rast MSP-a, kao i specifičnim intervencijama potrebnim za poboljšanje konkurentnosti u kratkom i dužem roku. Sastanci sektorskih odbora se kombinuju sa intervjuiima i odgovarajućim alatima za procjenu konkurentnosti (npr. analiza lanca vrijednosti, Porterov dijamant i pet sila). Sastanci sektorskih odbora ponekad imaju format radionice na kojima se koriste alati za vizualizaciju (npr. *pinboard table* sa karticama i sl.). Proces ima dva glavna pravca: (1) od opštih ka specifičnijim i konkretnijim uvidima u vezi sa dijagnozom problema koji se odnose na konkurentnost MSP-a i sektora i (2) od specifičnih uvida ka sistemskim intervencijama na sva četiri nivoa (mikro nivo - mala i srednja preduzeća i njihove interakcije; mezo nivo - specifične politike i instrumenti koji usmjerene na konkurentnost; makro nivo - relevantne generičke politike; meta nivo - izgradnja povjerenja, unapređenje saradnje i jačanje socijalnog kapitala). Odluke se donose na bazi većine glasova prisutnih članova sektorskih odbora, pri čemu je za donošenje odluke potrebno da najmanje 50% članova sektorskih odbora prisustvuje sastanku. Poslije sastanaka se priprema zapisnik koji se šalje svim članovima sektorskih odbora, najkasnije u roku od sedam dana od dana kada je sastanak održan. Rad sektorskih odbora je transparentan i njihovi rezultati su javno dostupni. Nekoliko sastanaka sektorskih odbora je održano u formi studijskih posjeta razvijenijim preduzećima, institucijama podrške i sajmovima u zemljama regiona i Evropske unije, što je doprinijelo dobijanju novih informacija i ideja, širenju perspektiva razmišljanja i razmjeni iskustava.

Treba naglasiti da sektorski odbori nisu donosioci odluka. Oni predstavljaju savjetodavno i konsultativno tijelo koje pruža donosiocima odluka prijedloge i preporuke za poboljšanje performansi sektora. Sa takvom ulogom i aktivnostima, sektorski odbori ne predstavljaju strukturu čije se aktivnosti preklapaju sa aktivnostima drugih struktura (npr. granska udruženja u okviru Privredne komore Republike Srpske), već su sa njima komplementarni.

Slike 9 i 10. Detalji sa sastanaka sektorskih odbora



Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem Tuzlanskog kantona

Na osnovu Zakona o razvojnog planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH, na sjednici Vlade Tuzlanskog kantona od 11.10.2017, imenovano je Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Tuzlanskom kantonu. Vijeće čine premijer kantona kao predsjednik, gradonačelnici/načelnici gradova/općina Tuzlanskog kantona, te predstavnici ekonomsko-socijalnih partnera, odnosno poslovne zajednice i nevladinog sektora.

Vijeće ima savjetodavnu ulogu u procesima definisanja, implementacije, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji razvojnih prioriteta u Tuzlanskom kantonu i djeluje u skladu sa principima partnerstva i saradnje. Osnovni zadaci Vijeća Tuzlanskog kantona su razmatranje i davanje preporuka o

ključnim razvojnim prioritetima u Tuzlanskom kantonu, kao što su o strateški dokumenti Bosne i Hercegovine, Strategija razvoja Federacije BiH, Strategija razvoja Tuzlanskog kantona, sektorske strategije kantona, strategije razvoja jedinica lokalne samouprave i njihova usklađenosti sa strateškim dokumentima kantona; razvojni programi koji zahtijevaju zajedničko djelovanje različitih institucija Tuzlanskog kantona i jedinica lokalne samouprave, godišnji izvještaji o implementaciji strategije razvoja i sektorskih strategija Tuzlanskog kantona i dr. Jedan od ključnih zadataka Vijeća je razmatranje i davanje preporuka u pogledu problema i razvojnih potencijala Tuzlanskog kantona, te drugi poslovi od značaja iz oblasti razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u Tuzlanskom kantonu. U okviru Vijeća za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Tuzlanskom kantonu mogu biti formirana i sektorska vijeća, koja bi imala savjetodavnu ulogu u procesima definisanja, implementacije, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji specifičnih sektorskih prioriteta kantona (Ministarstvo privrede, pravni sljednik Ministarstva razvoja i poduzetništva Tuzlanskog kantona, 2017).

Ministarstvo privrede Tuzlanskog kantona Odjel za razvoj kao jedinica za upravljanje razvojem imaju obavezu da sve razvojne dokumente dostave Vijeću za razvojno planiranje i upravljanje razvojem i da ih upoznaju sa njima, kako bi zajedno radili na poboljšanju dokumenata i na taj način doprinijeli efikasnijoj realizaciji razvojnih projekata u svim jedinicama lokalne samouprave na području Tuzlanskog kantona.

Važno je napomenuti da se sve informacije o održanim konferencijama, okruglim stolovima, radionicama i drugim događajima na kojima se diskutuje o planskim dokumentima, zakonskim rješenjima i instrumentima podrške, nalaze na Info pultu za poduzetnike i investitore: <http://mrp.tk.gov.ba/news?oid=16>

Slike 11 i 12. Sjednica Vijeća za razvojno planiranje Tuzlanskog kantona



Spoljnotrgovinska komora BiH – dijalog u interesu privrednika

Spoljnotrgovinska komora BiH koristi različite oblike komunikacije sa privrednicima i prilagođava ih temama i kontekstu. Spoljnotrgovinska komora BiH organizuje rad i aktivnosti članova putem strukovnih udruženja, grupacija, sekcija i drugih oblika udruživanja. Aktivno ih je preko 20, sa osnovnom funkcijom da zastupajući kolektivne interese privredne grane prate zakonsku regulativu i pokreću inicijative za donošenje i promjenu zakonskih propisa i mjera (Spoljnotrgovinska/Vanjskotrgovinska komora BiH, 2019). Uobičajena je praksa da udruženje/grupacija zauzme stav u vezi sa određenim zakonskom ili podzakonskim aktom, a potom se organizuju sastanci sa relevantnim institucijama, diskutuje se sa njima o mogućim opcijama i lobira se za odgovarajuće inicijative.

Od uspostavljanja portala eKonsultacije, predstavnici Spoljnotrgovinske komore BiH sa ovog portala preuzimaju nacrte dokumenata i šalju ih direktorima preduzeća uz molbu da dostave svoje komentare i prijedloge. Potom se ti komentari i sugestije obrađuju, objedinjuju i dostavljaju u formi zahtjeva za izmjenu/dopunu nacrta. Uz to, važno je pomenuti da predstavnici Spoljnotrgovinske komore BiH, kao zastupnici interesa privrede BiH, učestvuju u radu sjednica relevantnih komisija u Parlamentu BiH. Na ovaj način se vodi računa o interesima privrednika i obezbjeđuje da njihova mišljenja i sugestije dođu do kreatora javnih politika.

Zakonom o Spoljnotrgovinskoj komori BiH (član 7) definisano je da nadležni organi BiH obavezno dostavljaju Komori zakone i druge propise iz oblasti vanjskotrgovinske i carinske politike, transporta i finansija, sporazume, ugovore i druge dokumente o trgovini i investicijama koji se zaključuju sa drugim zemljama radi pribavljanja mišljenja, iako se to u praksi nedovoljno poštuje.

Funkcije Spoljnotrgovinske komore BiH su prevashodno usmjerene na razvoj i unapređenje ekonomskih odnosa bosanskohercegovačke privrede sa inostranstvom, uključujući i partnerski odnos i zastupanje interesa članova kod nadležnih organa BiH i odgovarajućih asocijacija u inostranstvu.

U partnerskom odnosu sa nadležnim organima BiH, a prevashodno sa Ministarstvom spoljne trgovine i ekonomskih odnosa, Ministarstvom inostranih poslova i Ministarstvom komunikacija i transporta BiH, Komora utiče na razvoj i unapređenje spoljnotrgovinske politike, carinske politike i tarifa, međunarodnih finansija, te međunarodnog transporta i komunikacija.

Organizacija tematskih sastanaka, radionica, okruglih stolova, konferencija i drugih *ad hoc* oblika javno-privatnog dijaloga predstavlja veoma važan segment djelatnosti Spoljnotrgovinske komore BiH, tako da se svake sedmice organizuju po jedan ili dva ovakva događaja.

Trebalo bi pomenuti i to da je u maju 2018. osnovan Odbor za olakšavanje trgovine, kao međuresorno tijelo, sastavljeno od predstavnika institucija u BiH, uključenih u provođenje carinskih i drugih graničnih procedura u vezi s međunarodnim prekograničnim prometom roba, kao i predstavnika privatnog sektora u BiH i njihovih udruženja, koji se bave djelatnostima vezanim za uvoz, izvoz ili provoz robe. Pored ostalih, članice odbora su Spoljnotrgovinska komora BiH, Privredna komora Republike Srpske, Privredna komora Federacije BiH i Privredna komora Brčko Distrikta tako da putem njih predstavnici preduzeća mogu uputiti svoje primjedbe, sugestije i inicijative. Kroz ovaj odbor je uspostavljen relevantan institucionalni okvir za dalja pojednostavljivanja i harmonizaciju carinskih i drugih graničnih procedura u skladu s međunarodnim standardima, uspostavljenim WTO Sporazumom o olakšavanju trgovine i drugim međunarodnim trgovinskim obavezama BiH (eKonsultacije, 2018).

Slike 13 i 14. Druga godišnja konferencija o podršci razvoju MSP u BiH



8. Javno-privatni dijalog u novim zakonskim rješenjima

Okvir za uspostavljanje i odvijanje javno-privatnog dijaloga u okvirima BiH je determinisan Zakonom o razvoju MSP u RS, Zakonom o poticanju razvoja male privrede u Federaciji BiH, Odlukom Savjeta ministara BiH o osnivanju Foruma za razvoj i promociju preduzetništva u Bosni i Hercegovini i Odlukom o uspostavljanju i vođenju javno-privatnog dijaloga u Brčko Distriktu BiH.

U Republici Srpskoj, za javno privatni dijalog u oblasti MSP, nadležan je Savjet za razvoj MSP, kao oblik savjetodavnog tijela Vlade RS koje prati stanje u oblasti MSP u cilju unapređenja razvoja MSP. Savjet imenuje Vlada RS na period od 4 godine, sastoji se od 14 članova (6 predstavnika resornih ministarstava, predstavnik Razvojne agencije Republike Srpske, Privredne komore Republike Srpske, Zanatsko-preduzetničke komore Republike Srpske i četiri predstavnika MSP).

U Federaciji BiH je predviđeno da pri Ministarstvu razvoja, poduzetništva i obrta, kao savjetodavno tijelo, funkcioniše Vijeće za poticanje razvoja male privrede. Imenuje ga ministar na period od 4 godine, a sastoji se od 7 članova: predstavnika Ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta, Privredne komore Federacije BiH, Obrtničke komore Federacije BiH, Udruženja poslodavaca Federacije BiH, Saveza općina i gradova Federacije BiH, te dva predstavnika male privrede.

U Brčko Distriktu je na osnovu Odluke o uspostavljanju i vođenju javno-privatnog dijaloga, osnovan Privredni savjet Brčko Distrikta. Imenuje ga Vlada Brčko Distrikta, a sastoji se od 21 člana, predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora sa ciljem aktivnog učešća svih aktera u javno-privatnom dijalogu, razvoju zajednice u cjelini, stvaranju povoljnog poslovnog okruženja i jačanju konkurentnosti MSP.

Na državnom nivou bi trebalo pokrenuti aktivnosti na ponovnom aktiviranju Foruma za razvoj i promociju preduzetništva.

Uporedni pregled načina kako je javno-privatni dijalog regulisan novim zakonskim rješenjima u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Brčko Distriktu je dat u narednoj tabeli.

Tabela 2. Javno-privatni dijalog u novim zakonskim rješenjima

Republika Srpska		Federacija BiH	Brčko Distrikt
Propis:	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o razvoju malih i srednjih preduzeća	Zakon o poticanju razvoja male privrede	Odluka o uspostavljanju i vođenju javno – privatnog dijaloga u BD BiH
Tijelo:	Savjet za razvoj MSP – Savjetodavno tijelo Vlade RS koje prati stanje u oblasti MSP u cilju unapređenja razvoja MSP	Vijeće za poticanje razvoja male privrede – Savjetodavno tijelo Ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta	Privredni savjet BD BiH - mješovito tijelo, sastavljeno od predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora s ciljem aktivnog učešća svih aktera u javno-privatnom dijalu, razvoju zajednice u cjelini, stvaranju povoljnog poslovnog okruženja i jačanju konkurentnosti malih i srednjih preduzeća
Broj članova:	14	7	21
Način izbora:	Imenuje Vlada RS na period od 4 godine	Imenuje ministar na period od 4 godine	Imenuje Vlada BD BiH
Sastav:	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo privrede i preuzetništva, - Ministarstvo finansija, - Ministarstvo za evropske integracije i međunarodnu saradnju, - Ministarstvo trgovine i turizma, - Ministarstvo za naučotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo, - Ministarstvo prosvjete i kulture, - Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, <p>Ostali:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razvojna agencija RS, - Privredna komora RS, - Zanatsko-preuzetnička komora RS, - Četiri predstavnika MSP i to po dva na prijedlog PKRS i ZKPRS¹¹ 	<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, - Privredna komora FBiH, - Obrtnička komora FBiH, - Udruženje poslodavaca FBiH, - Savez općina i gradova FBiH, - dva predstavnika subjekata male privrede na prijedlog Privredne i Obrtničke komore FBiH 	<ul style="list-style-type: none"> - Gradonačelnik BD BiH, - Predsjednik Skupštine BD BiH, - Direktor Direkcije za finansije BD BiH, - Šef Odjeljenja za privredni razvoj, sport i kulturu BD BiH, - Šef Odjeljenja za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu, - Šef Odjeljenja za prostorno planiranje i imovinsko-pravne poslove BD BiH, - Šef Odjeljenja za javnu sigurnost BD BiH, - Direktor Ureda za upravljanje javnom imovinom BD BiH, - Predstavnici relevantnih obrazovnih institucija (2), - Predsjednik Udruženja poslodavaca BD BiH, - Predsjednik Privredne komore BD BiH, - Predstavnik Sindikata BD BiH, - Predstavnici civilnog društva BD BiH (2), - Predstavnik privrede iz oblasti prehrambene industrije, - Predstavnik privrede iz oblasti drvne industrije, - Predstavnik privrede iz oblasti građevinske industrije, - Predstavnik privrede iz oblasti metalske industrije, - Predstavnici privrede iz drugih oblasti (2).
Zadaci:	<ul style="list-style-type: none"> - promoviše značaj i principe razvoja MSP i podstiče njihovu realizaciju, - analizira poslovno okruženje i predlaže Vladi pravce razvoja MSP i 	<ul style="list-style-type: none"> - promoviše značaj i principe poticanja razvoja male privrede i podstiče njihovu realizaciju, - analizira rezultate poticajne politike i 	Nadležnost Savjeta obuhvata kandidovanje problema, inicijativa i davanje preporuka Vladi Brčko Distrikta BiH i drugim relevantnim institucijama na lokalnom, entitetskom i državnom nivou u vezi s olakšavanjem i ubrzavanjem poslovanja, rasta i razvoja

¹¹ U Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o razvoju MSP (Sl. gl. RS 84/19) je definisano da od 14 članova Savjeta trećina treba da bude iz privrede. Savjet je imenovan, a imenovanje je objavljeno u "Službenom glasniku Republike Srpske", broj 101/19.

	<p>potrebne politike, mjere, planove i programe za njihovo sprovođenje,</p> <ul style="list-style-type: none"> - razmatra efekte preduzetih mjera na sprovođenju principa razvoja MSP, - daje prijedloge i sugestije u postupku donošenja propisa u oblasti MSP, - daje prijedloge i sugestije o neophodnim finansijskim podsticajima u skladu sa razvojnom dokumentacijom, - inicira i pomaže aktivnosti na unapređivanju saradnje između privatnog i javnog sektora u oblasti MSP, - donosi poslovnik o svom radu, - jednom godišnje podnosi Vladi izvještaj o svom radu i - razmatra i druga pitanja od značaja za oblast MSP. 	<p>predlaže Ministarstvu potrebne mjere za njeno unapređenje,</p> <ul style="list-style-type: none"> - podstiče aktivnosti na unapređivanju saradnje između privatnog i javnog sektora u oblasti male privrede, - prati stanje u oblasti male privrede i izvršava poslove i zadatke iz svoje nadležnosti, - razmatra i druga pitanja od značaja za poticanje razvoja male privrede. 	<p>preduzeća i preduzetničkih radnji na teritoriji Brčko Distrikta BiH.</p> <p>Glavni zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dijagnoza administrativnih i drugih barijera i uskih grla kojima se ometa, usporava i otežava poslovanje privrednih subjekata i pokretanje novih preduzetničkih i poslovnih aktivnosti na teritoriji Brčko Distrikta BiH; - redovno međusobno informisanje javnog i privatnog sektora; - praćenje i procjena djelotvornosti politika, mjera i instrumenata kojima se utiče na unapređivanje konkurentnosti preduzeća i jačanje preduzetništva; - davanje preporuka i prijedloga koji vode smanjivanju i otklanjanju barijera, unapređivanju poslovнog okruženja i konkurentnosti privrede, te djelotvornoj, harmonizovanjoj i efikasnijoj podršci razvoju preduzetništva i privrede u cijelini; - razmatranje i pokretanje drugih korisnih inicijativa kojima se može unaprijediti preduzetništvo i konkurentnost preduzeća, te privredni i društveni razvoj Brčko Distrikta BiH u cijelini.
Način rada:	Uređeno poslovnikom Savjeta.	Nije uređeno. Zakon propisuje samo da se Vijeće sastaje najmanje dva puta godišnje.	Uređeno poslovnikom o radu.
Tehnički sekretarijat:	Ministarstvo privrede i preduzetništva	Ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta	Jedinica za LER
Informacije o radu:	Nedostupne	Nedostupne (važeći zakon nema elemenata JPD- a, a novi je u procesu usvajanja)	Nedostupne
Izvještavanje:	Vladi RS, jednom godišnje	Nije propisano	Vladi i Skupštini BD BiH

9. Kompatibilnost oblika javno-privatnog dijaloga sa dimenzijama Indeksa politika MSP

S obzirom na to da postoje stalne forme javno-privatnog dijaloga (koje su više formalne i strukturisane), kao i povremene, *ad hoc* forme javno-privatnog dijaloga (koje su manje formalne i strukturisane), kao i to da *Indeks politika MSP* sadrži 10 dimenzija, postavlja se pitanje njihove međusobne kompatibilnosti, tj. koji oblik javno-privatnog dijaloga u većoj mjeri odgovara pojedinim dimenzijama *Indeksa politika MSP*.

Stalne forme javno-privatnog dijaloga najviše odgovaraju dimenziji 3 (Institucionalni i zakonski okvir za kreiranje politika MSP), pa se za potrebe kreiranja odgovarajućeg zakonskog okvira, politika i instrumenata podrške MSP uspostavljaju savjeti, čija je struktura precizno određena, način rada uređen poslovnikom ili drugim aktima, uz višegodišnji kontinuitet rada u istom sastavu. Za ostale dimenzije dobro je koristiti tematske sjednice/sastanke ovih tijela (npr. dobro pripremljenu tematsku raspravu o tome kako obezbijediti i unaprijediti stručne vještine (8a), kako podržati inovacije u MSP (8b) i sl. Ovo se može

dopuniti i fleksibilnim, povremenim formama javno-privatnog dijaloga, kao što su konferencije, okrugli stolovi, tematski forumi i dr.

Tako na primjer, kako bi se pokrenula diskusija relevantnih aktera o inovacijama, Eda je u okviru projekta *KRIN - kreiranje regionalne inovacione mreže*¹² u septembru 2019. organizovala konferenciju na temu „Inovacije i umrežavanje“. Konferenciji je prisustvovalo oko 50 predstavnika privrede (direktora preduzeća, pretežno iz metalkog i drvoprerađivačkog sektora), institucija, opština, lokalnih razvojnih agencija, kao i međunarodnih organizacija u BiH. Učesnici konferencije su se upoznali sa nalazima istraživanja o kapacitetima i saradnji u uvođenju inovacija, dobrim praksama i iskustvima, kao i novim konceptima i iskustvima iz međunarodne prakse, te razmijenili mišljenja i iskustva o mogućim načinima za unapređenje ove oblasti. Zaključeno je da su inovacije važan faktor konkurentnosti preduzeća, da su one izvodive, te da je potrebno jačati interakcije i saradnju između preduzeća i institucija/organizacija koje im pružaju podršku.

Slika 15. Konferencija „Inovacije i umrežavanje“



Kao osnova za diskusiju o značaju tehničkih standarda, mjerama koje preduzećima treba da olakšaju njihovo uvođenje i prioritizaciju tehničkih standarda za prevod u narednom periodu (koji bi bili primjenjivi za što veći broj preduzeća), uz podršku projekta „Evropski okvir za razvoj strategija i politika za mala i srednja preduzeća u Bosni i Hercegovini – SBA u BiH“¹³, u oktobru 2019. je održan zajednički sastanak Sektorskih odbora metalske i drvoprerađivačke industrije. Sastanku su prisustvovali predstavnici Instituta za standardzaciju BiH, Republičkog zavoda za standardzaciju i metrologiju RS, Ministarstva privrede i preduzetništva RS, Ministarstva za naučnotehnološki razvoj, visoko obrazovanje i informaciono društvo RS, Privredne komore RS, Mašinskog fakulteta u Banjaluci, kao i direktori preduzeća iz metalske i drvoprerađivačke industrije. Ovo predstavlja dio aktivnosti i napora na unapređenju dimenzije 7 (standardi i tehnička regulativa) i posebno poddimenzije 7.3. (dostupnost standardizacije za MSP) Indeksa

¹² Više informacija o projektu *KRIN - kreiranje regionalne inovacione mreže* je dostupno na: <https://edabl.org/wp-content/uploads/2018/04/KRIN.pdf>

¹³ Više informacija o projektu *Evropski okvir za razvoj strategija i politika za mala i srednja preduzeća u Bosni i Hercegovini – SBA u BiH* je dostupno na: <https://edabl.org/wp-content/uploads/2017/11/SBA-u-BiH.pdf>

politika MSP, u kojoj BiH zaostaje u odnosu na ostale zemlje Zapadnog Balkana i Turske. Na sastanku su razmatrani i podržani prioritetni tehnički standardi koje treba donijeti od strane tehničkih komiteta Instituta za standardizaciju BiH i koje treba učiniti dostupnim u prevodu i u elektronskoj formi. Na taj način se podiže nivo učešća MSP-a u donošenju standarda i standardi čine dostupnijim zainteresovanim preduzećima.

Slike 16. Zajednički sastanak Sektorskih odbora metalske i drvoprerađivačke industrije



Poučan primjer javno privatnog-dijaloga svakako predstavlja proces pripreme Strategije razvoja preduzetništva žena u Republici Srpskoj za period 2018-2022. godine. U okviru procesa pripreme ove strategije, organizovane su dvije radionice (u Banjaluci i Trebinju). Upućeni su javni pozivi za učešće u njima¹⁴, sa velikim odzivom preduzetnica i predstavnika javnog sektora. Pripremljeni nacrt Strategije je javno predstavljen sa molbom za dostavljanje eventualnih sugestija i prijedloga¹⁵.

Slike 17. i 18. Učesnici radionica za pripremu Strategije razvoja preduzetništva žena u RS u Banjaluci i Trebinju



¹⁴ Informacija o održavanju radionice sa javnim pozivom za učešće je dostupna na: <http://komorars.ba/poziv-na-radionicu-za-izradu-strategije-razvoja-preduzetnistva-zena-rs-2018-2022>

¹⁵ Nacrt Strategije je predstavljen na veb-stranici Ede (<https://edabl.org/nacrt-strategije-razvoja-preduzetnistva-zena-rs-je-otvoren-za-sugestije-prijedloge/>), Privredne komore Republike Srpske (<https://komorars.ba/wp-content/uploads/2018/04/Strategija-preduzetnistva-zena-RS-Nacrt.pdf>) i dr.

Do sada su organizovane tri konferencije preduzetništva žena¹⁶ (kao segmenta dimenzije 1 *Indeksa politika MSP*) sa ciljem ohrabivanja postojećih i budućih preduzetnica za nove preduzetničke poduhvate, razmjene iskustava i unapređenja saradnje žena preduzetnica u regionu.

10. Preporuke za unapređenje javno-privatnog dijaloga

10.1. Lokalni nivo

Znatan broj opština i gradova u BiH je uspostavio privredne savjete/vijeća, kao oblik stalne, formalne strukture javno-privatnog dijaloga. Njihova djelotvornost u ostvarivanju definisanih ciljeva zavisi od stepena u kom su u njihovom funkcionisanju prisutni pomenuti faktori uspjeha (teme javno-privatnog dijaloga u nadležnosti opštine/grada, sastav učesnika savjeta/vijeća, moderacija, prilagođavanje forme javno-privatnog dijaloga ciljevima i kontekstu, funkcionisanje tehničkog sekretarijata). Iako je situacija različita od jedne do druge opštine/grada, generalne preporuke za unapređenje javno-privatnog dijaloga na lokalnom nivou se mogu formulisati na sljedeći način:

- uspostaviti privredne savjete/vijeća u onim opštinama/gradovima u kojima oni do sada nisu formirani;
- teme za sastanke privrednog savjeta/vijeća treba da odražavaju aktuelne probleme i izazove MSP (posebno MSP iz onih sektora koji su važni za razvoj lokalne zajednice) uz diskusiju prijedloga i mjera za njihovo rješavanje. Ugao gledanja na aktuelne probleme i izazove bi trebalo da je više iz perspektive preduzeća, nego iz perspektive lokalne administracije. U skladu sa tim, treba planirati dnevni red i vrijeme za njegove pojedine tačke.
- ukoliko se pokaže da je za definisanje intervencija u cilju rješavanja određenog problema ili izazova potrebno odvojiti više vremena i/ili uključiti više aktera, preporuka je da se organizuju posebni tematski sastanci na kojima se raspravlja o posebnoj temi i da se zaključci sa tematskog sastanka daju na mišljenje i usvajanje privrednom savjetu/vijeću. U zavisnosti od definisane teme, važno je da tematskom sastanku prisustvuju relevantni članovi privrednog savjeta, zajedno sa dodatnim akterima.
- važno je voditi računa o tome da se na sastancima privrednih savjeta/vijeća predstavnici MSP ne osjećaju inferiorno - niti sastavom privrednog savjeta/vijeća (u njegovom sastavu bi trebalo biti barem 50% predstavnika MSP), niti prilikom da se tokom sastanaka njihov glas „čuje“ (zato je važna moderacija i po potrebi podsticanje predstavnika MSP da uzmu riječ).
- učesnici privrednih savjeta/vijeća moraju dobiti povratnu informaciju o statusu i dinamici realizacije usvojenih zaključaka. Poželjno je da se neki prijedlozi i aktivnosti (koji zahtijevaju manje resursa i vremena) realizuju odmah ili što prije, a za ostale (koji zahtijevaju više resursa i vremena) treba obezbijediti informaciju o mogućnostima, uslovima, akterima i dinamici eventualne realizacije. Od ovih povratnih informacija u velikoj mjeri zavisi zadovoljstvo učesnika MSP učešćem u radu privrednih savjeta/vijeća i njihova procjena da li im se „ispлати“ učešće u narednom periodu. Pozitivna iskustva po ovom osnovu grade i jačanju međusobno povjerenje, a negativna mogu ugroziti funkcionisanje

¹⁶ Više informacija o ovim konferencijama je dostupno na: <http://komorars.ba/odrzana-prva-konferencija-zenskog-preduzetnistva-u-republici-srpskoj/>, <http://komorars.ba/druga-konferencija-preduzetnistva-zena-u-republici-srpskoj-okupila-vise-od-120-ucesnika-iz-regiona/> i <https://komorars.ba/odrzana-konferencija-preduzetnistva-zena-u-trebinju/>

privrednog savjeta/vijeća ili ga svesti samo na formu. Kada je riječ o zaključcima za koje su nadležni viši nivoi vlasti (što je karakteristično za javno-privatni dijalog na lokalnom nivou), potrebno je obezbijediti informaciju šta je u tom pogledu preduzeto (šta je kome upućeno, s kim je organizovan sastanak i sl.). Čak i kad nije ostvaren željeni efekat, važno je obezbijediti povratne informacije o tome šta je urađeno. Takođe, preporučljivo je da se na sjednicu lokalnog savjeta pozove predstavnik relevantne institucije sa drugog nivoa, čime se omogućava direktna razmjena informacija. U ovom slučaju, naročito je važna moderacija kako bi diskusija bila pozitivno orijentisana - ka traženju rješenja, a ne ka optuživanju...

- s obzirom na to da je uobičajeno da se sastanci privrednog savjeta/vijeća održavaju nekoliko puta godišnje, poželjno je komunikaciju sa njegovim članovima održavati i razvijati u periodima između tih sastanaka. To može biti u nekom od oblika povremenih formi javno-privatnog dijaloga (tematski sastanci, radionice, okrugli stolovi i sl.), kao i komunikacija sa njima putem telefona, mejla i dr.

Savjet za ekonomski pitanja i razvoj Grada Banjaluke

Grad Banja Luka je, kao radno tijelo gradonačelnika, uspostavio Savjet za ekonomski pitanja i razvoj. Savjet se bavi praćenjem i analizom stanja u oblasti privrede i zapošljavanja, budžeta Grada i pitanjima, koja se odnose na planiranje i dinamiziranje lokalnog ekonomskog razvoja. Savjet ima 11 članova od kojih jedan ima funkciju predsjednika, a drugi potpredsjednika. Na sastancima se razmatraju analize, odluke i nacrti različitih dokumenata, kao i inicijative o kojima se glasa i odlučuje. Javno su dostupni izvještaji o realizovanim zaključcima sa pojedinih sjednica (Grad Banja Luka, 2019).

Kao dio procesa rezertifikacije za BFC SEE standard koji, pored ostalog, zahtijeva provođenje ankete o zadovoljstvu privrednika radom Savjeta za ekonomski pitanja i razvoj, anketirano je 58 privrednih subjekata, uglavnom korisnika podsticajnih sredstava koje dodjeljuje Gradska uprava grada Banjaluka, od kojih je više od pola (53,4%) samostalnih preduzetnika. Rezultati ukazuju na to da je pola ispitanika upoznato sa radom Savjeta za ekonomski pitanja i razvoj grada Banja Luka. Veći dio od ukupnog broja ispitanika (63,8%) smatra da je njegov rad koristan, dok manje od pola (46,6%) anketiranih smatra da lokalna samouprava postupa u skladu sa sugestijama i primjedbama sa sjednica Savjeta. Samo 14 privrednika (24,14 %) je predložilo teme koje bi se mogle razmatrati na narednim sjednicama Savjeta (Grad Banja Luka, 2018).

Privredni savjet Grada Zenica

Privredni savjet Grada Zenica je formiran 2016. godine odlukom gradskog vijeća, kao dio procesa priprema za dobijanje BFC SEE certifikata. Privredni savjet se sastoji od 15 članova, od kojih 8 čine predstavnici privatnog sektora, 2 člana su predstavnici nevladinih organizacija, dok 5 predstavnika dolazi iz javnog sektora (gradske uprave, javnih preduzeća i institucija na lokalnom nivou). Privredni savjet je uspostavljen sa ciljem institucionalizacije javno-privatnog dijaloga kao okvira za upravljanje lokalnim ekonomskim razvojem i stvaranje prepostavki za unapređenje poslovнog okruženja u Zenici. Previđeno je da se Savjet sastaje po potrebi, a najmanje tri puta godišnje. Poslovnikom je uređena organizacija, način rada i odlučivanja Privrednog savjeta. Najvažnije funkcije Privrednog savjeta se ogledaju u uspostavljanju saradnje i međusobnog informisanja javnog i privatnog sektora, razmatranju značajnijih razvojnih pitanja i prijedloga mjera za unapređenje poslovнog okruženja i konkurentnosti, pokretanje inicijativa za izmjene postojećih i donošenje novih regulativa na višim nivoima vlasti sa ciljem unapređenja ambijenta u poslovnom sektoru, te razmatranje inicijativa i projekata za uspostavljanje javno-privatnog partnerstva sa ciljem unapređenja javnih usluga (Grad Zenica, 2019).

10.2. Entitetski nivo i Brčko Distrikt

Osnovu za unapređenje javno-privatnog dijaloga u Republici Srpskoj, Federaciji BiH i Brčko Distriktu daju nova zakonska rješenja koja tretiraju ovu oblast – Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o razvoju MSP (u Republici Srpskoj), Zakon o poticanju male privrede (u Federaciji BiH) i Odluka o uspostavljanju i vođenju javno-privatnog dijaloga (u Brčko Distriktu).

Dok je način rada Savjeta za razvoj MSP u Republici Srpskoj i Privrednog savjeta Brčko Distrikta uređen poslovnikom, to nije slučaj sa Vijećem za poticanje razvoja male privrede u Federaciji BiH (Zakon propisuje samo da se Vijeće sastaje najmanje dva puta godišnje, dok poslovnik nije predviđen)¹⁷. U tom smislu, preporučljiva je izrada poslovnika kojim se precizira rad Vijeća za poticanje razvoja male privrede, kojim bi trebalo da bude obuhvaćen i način izvještavanja o radu Vijeća koji sada takođe nije propisan.

Informacije o radu Savjeta za razvoj MSP u Republici Srpskoj i Privrednog savjeta u Brčko Distriktu nisu javno dostupne, što svakako treba unaprijediti. Mnoge lokalne zajednice su na svojim veb-stranicama predstavile rad privrednih savjeta/vijeća uz prateće dokumente: odluka o osnivanju, rješenje o imenovanju članova privrednog savjeta/vijeća, poslovnik o radu, zapisnici sa održanih sjednica i dr¹⁸. Ovo može predstavljati smjernicu za vlasti na nivou entiteta i Brčko Distrikta.

Poželjno je proširiti spektar formi u kojima se odvija javno-privatni dijalog, fleksibilnjim, *ad hoc* formama (kao što su npr. tematske konferencije, okrugli stolovi, radionice i dr.) koji bi okupio širi krug zainteresovanih strana. U tom kontekstu, zanimljiv je primjer „Biznis karavana“ koji je organizovalo Ministarstvo ekonomije Crne Gore uz podršku UNDP u okviru kojeg su, po opštinama, organizovani sastanci sa lokalnim privrednicima na kojima su oni imali priliku da dobiju informacije o programima podrške, ali i da iznesu svoje probleme i izazove sa kojima se susreću u poslovanju¹⁹.

Stečena iskustva i metode rada sektorskih odbora metalske i drvoprerađivačke industrije mogu biti od koristi za unapređenje rada privrednih savjeta/vijeća, pa ih je stoga poželjno iskoristiti.

Komplementaran oblik javno-privatnog dijaloga takođe predstavljaju i različite *online* platforme putem koji se mogu predstaviti prijedlozi relevantnih zakonskih rješenja, planskih dokumenata, instrumenata podrške, izvještaja i sl. i prikupljati komentari i prijedlozi od strane privrednika.

¹⁷ Treba imati u vidu da Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva u trenutku pisanja još nije usvojen – nalazi se u formi nacrtu u parlamentarnoj proceduri Doma naroda Parlamenta Federacije BiH:

https://parlamentfbih.gov.ba/v2/userfiles/file/Materijali%20u%20proceduri_2019/Nacrt%20zakona-poticaj%20male%20privrede%20bos.pdf

¹⁸ Neke od takvih lokalnih zajednica su: [Gradiška](#), [Mrkonjić Grad](#), [Teslić](#), [Bosanska Krupa](#), [Zavidovići](#), [Opcina Centar Sarajevo](#) i dr.

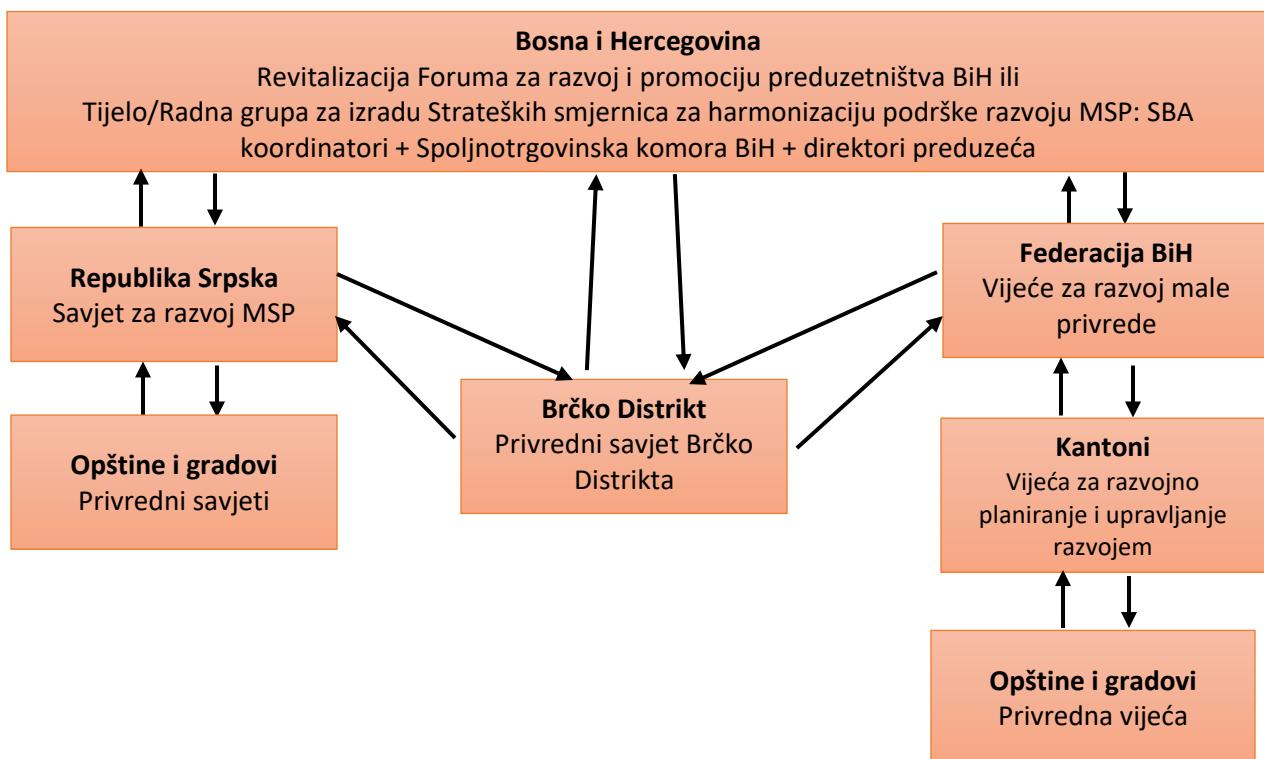
¹⁹ Više informacija o „Biznis karavanu“ je dostupno na: <https://www.bankar.me/2017/12/04/biznis-karavan-u-srijedu-u-podgorici-ocekuje-se-dolazak-300-privrednika/>

10.3. Državni nivo

Na nivou Bosne i Hercegovine ponovno pokretanje javno-privatnog dijaloga u ovoj oblasti može da se realizuje obnavljanjem rada Foruma za razvoj i promociju preduzetništva BiH, na osnovu odluke Savjeta ministara iz 2011. godine. To bi prvenstveno značilo ponovno pokretanje procesa imenovanja članova Foruma prema predviđenom sastavu. Imajući u vidu prethodno iskustvo sa dužinom procesa imenovanja članova Foruma, može se pretpostaviti da bi ovaj put taj proces takođe potrajao duže, uz procjenu da može da dođe do zastoja u odvijanju tog procesa.

Kao alternativa, ili kao privremeno rješenje za hitan zadatak izrade strateških smjernica za harmonizaciju podrške razvoju MSP i preduzetništva u BiH prema Aktu o malom biznisu (*Small Business Act - SBA*) kao referentnom evropskom okviru, preporučuje se da se iskoristi dobra saradnja između nivoa BiH, entiteta i Brčko Distrikta BiH u pogledu koordinacije implementacije SBA i da grupa od četiri koordinatora predstavlja jezgro oko kojeg se može formirati tijelo za javno-privatni dijalog u ovoj oblasti na nivou BiH. To tijelo bi trebalo da uključi i osobe koje su već imenovane za koordinaciju SBA na nivou BiH, a čije institucije imaju uticaja na ostvarivanje dimenzija SBA za koje je nadležan nivo BiH, i to: 5a (Državna pomoć); 5b (Javne nabavke i MSP); 7 (Standardi i tehnički propisi) i 10 (Internacionalizacija), kao i institucija sa državnog nivoa koje mogu da utiču na politike u nadležnosti drugih nivoa (npr. Institut za intelektualno vlasništvo BiH i dimenzija 8b Politika inovacija). Uz njih, preporučuje se da se uključe i predstavnici Vanjskotrgovinske komore BiH, uz uključivanje direktora MSP-a, odnosno preduzetnika iz vodećih privrednih sektora u BiH. Nakon izrade i usvajanja strateških smjernica, fokus rada bi se pomjerio na nadgledanje i efikasnu implementaciju harmonizovanih politika i instrumenata podrške razvoju MSP i preduzetništva, te koordinaciju u pogledu realizacije i ažuriranja cjelokupnog strateškog okvira za razvoj MSP i preduzetništva u BiH. To bi moglo da čini težište aktivnosti restrukturiranog Foruma za razvoj i promociju preduzetništva, ili pomenutog alternativnog tijela. U tom smislu, Forum ili ovo tijelo bi intenzivno sarađivali sa Savjetom za razvoj MSP u Republici Srpskoj, Vijećem za razvoj male privrede u Federaciji BiH i Privrednim savjetom Brčko Distrikta BiH.

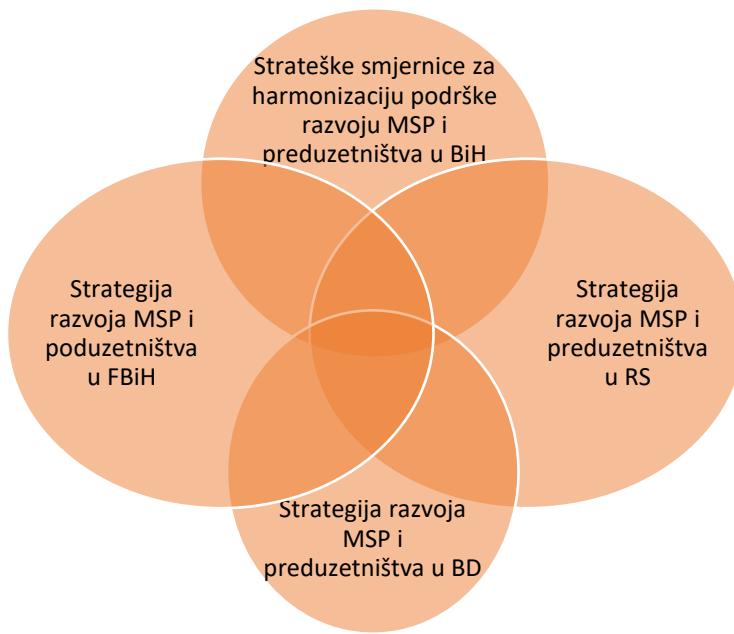
Slika 13. Strukture javno-privatnog dijaloga za razvoj MSP i preduzetništva u BiH



11. Javno-privatni dijalog u funkciji pripreme strateškog okvira za razvoj MSP i preduzetništva

Strateški okvir za razvoj MSP i preduzetništva u BiH razvija se zajedničkim radom institucija koje su nadležne za kreiranje politika i instrumenata podrške u ovoj oblasti, i to: Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine, Ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta Federacije BiH, Ministarstva privrede i preduzetništva Republike Srpske i Odjeljenja za privredni razvoj, sport i kulturu Brčko Distrikta, u okviru projekta „SBA u BiH – Okvir za razvoj strategija i politika za MSP“ koji implementira Eda – Agencija za razvoj preduzeća, uz podršku Švedske agencije za međunarodnu saradnju (Sida), putem Ambasade Švedske u BiH.

Slika 14. Vizuelni prikaz Strateškog okvira za razvoj MSP i preduzetništva u BiH



Strateški okvir se odnosi na vremenski period 2021-2027. Važno je napomenuti da je ovo prvi put da će sve strategije biti i vremenski međusobno uskladjene i da se period planiranja odnosi na sedmogodišnji ciklus planiranja koji se primjenjuje u EU. Isti vremenski okvir koriste i značajni donatori.

Planira se da se nacrti strateških dokumenata izrade do juna 2020. godine.

Predviđa se da se u procesu pripreme strateškog okvira koriste i formalni i neformalni oblici javno-privatnog dijaloga, u vidu sastanaka formalno uspostavljenih tijela i radionica organizovanih u svrhu izvršenja pojedinih zadataka u izradi strategije na kojima učestvuju relevantni subjekti u skladu sa mogućnostima i specifičnostima svakog nivoa.

Na državnom nivou za izradu Strateških smjernica za harmonizaciju podrške razvoju MSP i preduzetništva u BiH biće uključene osobe koje su već imenovane za koordinaciju SBA na nivou BiH, a čije institucije imaju uticaja na ostvarivanje dimenzija SBA za koje je nadležan nivo BiH, i to: 5a (Državna pomoć); 5b (Javne nabavke i MSP); 7 (Standardi i tehnički propisi) i 10 (Internacionalizacija). Uz njih, preporučuje se da se u radnu grupu uključe i predstavnici Vanjskotrgovinske komore BiH, uz uključivanje direktora MSP-a, odnosno preduzetnika iz vodećih privrednih sektora u BiH. Takođe, u ovu radnu grupu treba da budu uključeni i koordinatori za SBA iz FBiH, RS i BD, kako bi se osigurala vertikalna koordinacija. Aktivnosti na izradi Smjernica će se voditi u vidu dobro pripremljenih i moderiranih sastanaka-radionica. Preporučljivo je da se, ukoliko se sa tim usaglase donosioči odluka u nadležnim ministarstvima, paralelno sa početkom izrade Strateških smjernica, pokrene procedura obnavljanja sastava i rada ranije uspostavljanog a trenutno neaktivnog Foruma za razvoj i promociju preduzetništva, radi razmatranja nacrtta Strateških smjernica i njihovog predlaganja Savjetu ministara na usvajanje, te radi nadgledanja i efikasne implementacije harmonizovanih politika i instrumenata podrške razvoju MSP i preduzetništva, kao i koordinacije u pogledu realizacije i ažuriranja cjelokupnog strateškog okvira za razvoj MSP i preduzetništva u BiH.

Što se tiče neformalnih oblika, planira se organizovanje jedne radionice (zajedno sa VTK BiH) u fazi programiranja (aprili/maj 2020), kao i organizovanje završne konferencije na kojoj bi bili predstavljeni harmonizovani ciljevi, prioriteti i ključne intervencije iz cijelokupnog strateškog okvira (svih nivoa) prema široj poslovnoj i donatorskoj zajednici, u novembru 2020. godine.

U Republici Srpskoj stekli su se svi uslovi za imenovanje članova i otpočinjanje rada novog sastava Savjeta za razvoj MSP, tako da može skoro od početka procesa da se uključi u izradu nacrta Strategije razvoja MSP u RS 2021-2027. Orijentacioni plan učešća Savjeta uključuje: 1. sastanak Savjeta radi razmatranja analitičkog i strateškog dijela nacrta strategije (februar 2020. godine) i 2. sastanak Savjeta radi razmatranja prednacrta strategije (maj 2020. godine). Što se tiče neformalnih oblika, slično pripremi Strategije razvoja preduzetništva žena, planiraju se 2-3 regionalne radionice u fazi programiranja (mart, april 2020. godine) sa većim interaktivnim učešćem preduzetnika, MSP-a i institucija podrške u predlaganju intervencija i inicijativa za realizaciju strateških ciljeva.

U Federaciji BiH očekuje se da se uslovi za imenovanje i otpočinjanje rada Vijeća za razvoj male privrede steknu tek u junu 2020. godine. Tako će ovo tijelo biti uspostavljeno na vrijeme za razmatranje prednacrta strateškog dokumenta. Što se tiče neformalnih oblika, kao i u RS, planiraju se 2-3 regionalne radionice u fazi programiranja (aprili, maj 2020. godine) sa većim interaktivnim učešćem preduzetnika, MSP-a i institucija podrške u predlaganju intervencija i inicijativa za realizaciju strateških ciljeva.

U Brčko Distriktu BiH postoje svi uslovi za uključivanje Privrednog savjeta u proces izrade Strategije razvoja MSP i preduzetništva, u sklopu izrade šire Strategije razvoja BD BiH. Orijentacioni plan učešća ovog savjeta uključuje dva sastanka, prvi u martu 2020. radi razmatranja prednacrta analitičkog i strateškog dijela, i drugi u junu 2020. radi razmatranja prednacrta strategije. Što se tiče neformalnih oblika, predviđa se organizovanje jedne radionice sa većim interaktivnim učešćem preduzetnika, MSP-a i institucija podrške u predlaganju intervencija i inicijativa za realizaciju strateških ciljeva, i to u aprilu 2020. godine.

U Zenici će se primijeniti isti pristup u pogledu učešća lokalnog privrednog vijeća i organizovanja veće radionice kao u BD BiH, s tim da se može očekivati nešto ubrzanih dinamika.

12. Literatura

1. Eda - Agencija za razvoj preduzeća. (2018). *Standardizovana metodologija za strateško planiranje i upravljanje razvojem malih i srednjih preduzeća*. Preuzeto sa: <https://edabl.org/wp-content/uploads/2019/01/SBA-Standardizovana-metodologija-predfinalna-verzija.pdf>
2. eKonsultacije (2018). *Odluka o uspostavljanju Odbora za olakšavanje trgovine Bosne i Hercegovine*. Preuzeto sa: <https://ekonsultacije.gov.ba/legislationactivities/downloaddocument?documentId=4550>
3. Grad Banja Luka. (2019). *Savjet za ekonomска pitanja i razvoj*. Preuzeto sa: http://www.banjaluka.rs.ba/privreda/savjet-za-ekonomска-pitanja-i-razvoj/?sr_pismo=lat
4. Grad Banja Luka. (2018). *Analiza ankete o mišljenju privrednika o radu Savjeta za ekonomска pitanja i razvoj*. Preuzeto sa: <http://www.banjaluka.rs.ba/wp-content/uploads/2018/11/Analiza-ankete-o-mislijenju-privrednika-o-radu-Savjeta-za-ekonomска-pitanja-i-razvoj.pdf>
5. Grad Zenica. (2019). *Privredni savjet Grada Zenica*. Preuzeto sa: <http://www.zenica.ba/centar-za-investitore/privredni-savjet/>
6. Herzberg, B., & Wright, A. (2006). *The PPD Handbook: A Toolkit for Business Environment Reformers*. Washington DC. World Bank. Preuzeto sa: <http://publicprivatedialogue.org/papers/PPD%20handbook.pdf>
7. Materijali sa ekonomskog foruma „Dobar dijalog daleko se čuje“ (Hotel „Kardial“ Teslić, 28. 10. 2015, organizatori: Eda – projekat CREDO Krajina i GIZ – projekat ProLocal)
8. Meyer-Stamer, J. (2005). *Systemic Competitiveness Revisited: Conclusions for Technical Assistance in Private Sector Development*. Duisburg. Mesopartner – ISSN 1613-298X. Preuzeto sa: https://www.mesopartner.com/fileadmin/media_center/Working_papers/mp-wp14_01.pdf
9. Ministarstvo privrede, pravni sljednik Ministarstva razvoja i poduzetništva Tuzlanskog kantona. (2017). *Info pult za preduzetnike i investitore*. Preuzeto sa: <http://mrp.tk.gov.ba/news/view/456?oid=16>
10. OECD/ETF/EU/EBRD. (2019). *SME Policy Index: Western Balkans and Turkey 2019: Assessing the Implementation of the Small Business Act for Europe, SME Policy Index*. OECD Publishing, Paris. Preuzeto sa: <https://doi.org/10.1787/g2g9fa9a-en>
11. Općina Jablanica. (2019a). *Članovi Vijeća za konkurentnost općine Jablanica*. Preuzeto sa: <http://www.jablanica.ba/ba/privreda-jablanica/vijeće-za-konkurentnost/clanovi-vzk.html>

12. Općina Jablanica. (2019b). *Zapisnici sa sjednica VZK*. Preuzeto sa: <http://www.jablanica.ba/ba/privreda-jablanica/vijece-za-konkurentnost/zapisnici-sa-sjednica-vzk.html>
13. Opština Prnjavor. (2019). *Privredni savjet*. Preuzeto sa: <http://opstinarprnjavor.net/привреда-и-инвестиције/привредни-савјет/?script=lat>
14. Spoljnotrgovinska/Vanjskotrgovinska komora BiH. (2019). *Sektor privrede*. Preuzeto sa: <http://www.komorabih.ba/sektor-privrede/>